

کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ (ع)

پدیدآورده (ها) : گنج خانلو، سهیلا
کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی :: کتاب ماه کلیات :: فروردین 1392 - شماره 184
از 44 تا 46
آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/970161>

دانلود شده توسط : زهرا مولایی ردانی
تاریخ دانلود : 18/05/1395

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ (ع)

■ سهیلا گنج‌خانلو

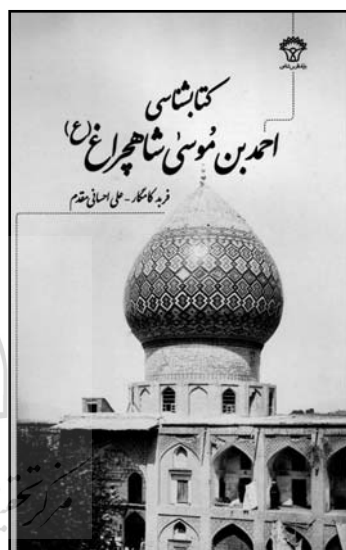
کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی

آن در پژوهش، از مسائل مورد قبول همگان است. کمتر پژوهشی بدون تکیه بر منابع و آثاری که در آن زمینه نوشته شده، به‌سامان خواهد رسید. از همین رو پس از انتخاب موضوع، اساسی‌ترین مسأله، مراجعه به منابع و بررسی و گردآوری اطلاعات است. در نتیجه، آگاهی از منابع کتابشناسی، افزون بر افزایش غنای پژوهش، از به هدر رفتن فرصت‌ها و دوباره‌کاری‌ها پیشگیری می‌کند» (ص ۱۱).

چاپ کتابشناسی‌ها با موضوع و عناوین گوناگون نشان از این دارد که با پیشرفت فناوری و پیچیده شدن راه‌های انتقال اطلاعات، کتابشناسی‌ها هویت خود را از دست نداده‌اند و در حال حاضر به عنوان ابزارهای اولیه برای پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرند. حتی برخی از مؤسسات و پژوهشگاه به‌صورت سفارشی اقدام به تهیه کتابشناسی می‌کنند، مانند کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ (ع) که به کوشش کامگار^۱ و احسانی مقدم^۲ تدوین شده و مؤسسه بنیاد فارس‌شناسی آن را به چاپ رسانده است. به نظر می‌رسد کتابشناسی حاضر نیز با معرفی آثار مربوط به احمد بن موسی شاهچراغ (ع)، قصد دارد قداست این بزرگوار را برای افراد مختلف بازگو کند. از سوی دیگر، حضرت شاهچراغ (ع) در رأس توجهات شیعیان است و آثار قابل توجهی درباره ایشان به چاپ رسیده است و این مسأله خود می‌تواند عاملی برای ایجاد کتابشناسی با این موضوع باشد.

معرفی پدیدآور

علی احسانی مقدم در سال ۱۳۵۸ در روستای مهدیه از توابع خراسان جنوبی (بیرجند) به دنیا آمد. وی تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در شهر خوسف پشت سر گذاشت. سپس به تهران آمد و در سال ۱۳۷۹ در آرشینو ملی مشغول به خدمت شد. هم‌زمان در مقطع کارشناسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به تحصیل پرداخت.

■ کامگار، فرید؛ علی احسانی مقدم. کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ (ع). شیراز: انتشارات آثار ماندگار، ۱۳۹۰، ۱۶۸ صفحه. شابک: ۳-۶-۹۲۰۳۹-۶۰۰-۹۷۸.

مقدمه

«کتابشناسی به معنای وسیع آن، تحقیق در همه جنبه‌های مادی و معنوی کتاب‌ها را در بر می‌گیرد؛ تا آنجا که این اطلاعات، به درک تاریخ کتاب‌ها و شرایط و وضعیت هر کتاب یا پیوستگی آنها با کتاب‌های دیگر کمک می‌کند. حتی بحث درباره کاغذ پوستی و کاغذ معمولی، صحافی، مصورسازی و مسائل مرتبط به آن، جملگی در صلاحیت کتابشناسی است. کتابشناسی همچنین با مندرجات معنوی کتاب سر و کار دارد. این نه از آن جهت است که آنها را عرضه کند یا در معرض انتقاد قرار دهد، بلکه بدان جهت است که خصوصیات آنها را بنا بر موضوع هر کتاب، معرفی کند» (مرادی، ۱۳۸۷، ص ۴۴). در مقدمه کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ (ع) به نقل از حرری آمده است: «اهمیت کتابشناسی و کاربرد

اهمیت کتابشناسی و کاربرد آن در پژوهش، از مسائل مورد قبول همگان است. کمتر پژوهشی بدون تکیه بر منابع و آثاری که در آن زمینه نوشته شده، به سامان خواهد رسید

در این بخش، گردآورندگان اثر حاضر سعی دارند پاسخی منطقی برای این پرسش بیابند که چه چیزی سبب شده است از تاریخ ۱۲۰۰ هجق منابع بسیاری از آن حضرت در دسترس باشد؟

بخش دوم (صص ۲۶-۵۷) به معرفی کتب به سه زبان فارسی، لاتین و عربی اختصاص دارد و از مجموع کل رکوردهای کتابشناسی، حدود ۱۲۹ رکورد را به خود اختصاص داده است.

بخش سوم (صص ۵۹-۷۶) شامل مقالات است و ۹۳ رکورد را در بر گرفته است.

بخش چهارم (صص ۷۷-۱۲۴) مختص روزنامه است. این بخش، عمده رکوردهای کتابشناسی را با ۲۵۳ مورد، در خود جای داده است.

بخش پنجم (صص ۱۲۵-۱۳۹) به معرفی فیلم و مواد آرشیوی می‌پردازد. در این بخش ۳۲ رکورد وجود دارد.

رکوردهای مربوط به اسناد در بخش ششم (صص ۱۴۱-۱۴۹) است. در این بخش، اسناد دولتی و غیردولتی که با موضوع کتاب همخوانی دارند معرفی شده‌اند و شامل نوزده رکورد است.

بخش هفتم نسخ‌خطی است که از مجموع کل رکوردهای موجود در اثر حاضر تنها ۶ رکورد را شامل می‌شود و صفحات ۱۵۱ تا ۱۵۵ را دربر گرفته است. بخش آخر این کتاب به منابع اختصاص دارد، به نظر می‌رسد با توجه به ناهمگونی اطلاعات کتابشناسی با سایر بخش‌ها، گردآورندگان آنها را به صورت جداگانه در بخشی خاصی قرار داده‌اند، فهرست برخی منابع و ماخذ مرتبط با احمدبن موسی(ع) نامی است که گردآورندگان به آن نهاده‌اند و ۴۴ رکورد را شامل می‌شود و صفحات ۱۵۷ تا ۱۶۵ را در بر گرفته است.

اولین رکورد «[آثار احمدیه] / مجدالاشراف ذهبی، محمدرضا بن ابوالقاسم [بی‌جا]: [رضاقلی سلماسی]؛ [۱۳۲۳ ه.ق.]. ۱۲۳ ص: چاپ سنگی؛ ۱۷ س.م، محل نگهداری: کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران» است و آخرین رکورد «والیان و استانداران فارس بین دو انقلاب (انقلاب مشروطیت و انقلاب اسلامی). تدین، پروین‌دخت. شیراز: انتشارات بنیاد فارس‌شناسی. چاپ اول، پاییز ۱۳۸۴،

از سال ۱۳۸۹ با عزمیت به شهر شیراز، کار خود را در مرکز اسناد و کتابخانه ملی فارس آغاز کرد. وی در زمینه نویسندگی و وبلاگ‌نویسی نیز فعالیت دارد. همکار وی در تألیف کتاب حاضر، فرید کامگار، دارای مدرک کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی است، این دو در سال ۱۳۹۰ کتابشناسی میرزا احمد نیریزی را تدوین کردند و بنیاد فارس‌شناسی آن را به چاپ رساند.

علی‌اکبر صفی‌پور، مدیر بنیاد فارس‌شناسی در بخش «سخن نخست» کتاب حاضر می‌نویسد: «بنیاد فارس‌شناسی، از آنجا که وظیفه اصلی آن، پژوهش، بررسی و معرفی مفاخر و پیشینه فرهنگی دیار فارس است، یکی از اهداف اصلی خود را تهیه فهرست‌هایی از منابع و آثار موجود در پیوند با شخصیت‌ها و بزرگان این دیار قرار داده، و جای بسی خرسندی است که کتابی که در پیش رو دارید، تمام آثار موجود را در پیوند با نام، مقام و کرامات امامزاده واجب‌التعظیم، حضرت احمد بن موسی شاهچراغ(ع) به عنوان قلب تمدن فارس جمع‌آوری و فهرست کرده است» (ص ۱۰).

معرفی کتاب

کتابشناسی حضرت احمد بن موسی شاهچراغ(ع) در ۱۶۴ صفحه و با ۵۳۲ رکورد به صورت الفبای موضوعی تدوین شده است.

این کتاب به هشت بخش اصلی تقسیم شده و بخش اول (صص ۱۳-۲۵) مربوط به معرفی حضرت شاهچراغ(ع) است. «در شرح زندگانی حضرت احمد بن موسی شاهچراغ(ع) کتاب‌ها و رساله‌های چندی نوشته شده است، به‌طور مثال، نمونه‌ای کامل از زندگینامه ایشان را می‌توان در کتاب بارگاه نور اثر محمدحسین رستگار یافت. در اینجا به متن سخنرانی دکتر جمشید صداقت‌کیش در همایش آینه و نور پیرامون آن بسنده می‌کنیم که آن حضرت در بین سال‌های ۲۰۳ و ۲۱۸ هجق در شیراز شهید شده است، اما نکته اینجاست که چه زمانی جسد مطهر آن حضرت کشف شده و چه کسانی بر فراز قبر وی بارگاه ساخته‌اند و چه تغییراتی تا سال ۱۲۰۰ هجق داشته است» (ص ۱۳).

صص ۴۴ و ۹۵ و ۱۰۰ و ۱۰۵ و ۱۷۸ و ۲۴۵ و ۴۸۴ عناوین آورده شده است.

روش گردآوری

طبق آنچه در مقدمه این کتاب می‌خوانیم، پدیدآوران در گردآوری اثر خود به چند منبع تکیه بیشتری داشته‌اند: «در ابتدا لیست کاملی از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مهم کشور با استفاده از بانک اطلاعات کتابخانه‌های ایران از طریق Isil.nlai.ir تهیه شد، سپس شماره (فاکس) هر کدام از کتابخانه‌ها استخراج و با آنها مکاتبه گردید تا هر اثر و یا لیستی از حضرت احمد بن موسی شاهچراغ(ع) را در مجموعه خود دارند، اعلام نمایند. پایگاه Lib.ir پایگاه اطلاع‌رسانی دیگری بود که مورد توجه قرار گرفت. همچنین فهرستگان نسخ خطی آقابزرگ و نرم‌افزار رسا در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، سایت‌های روزنامه‌های داخلی و خبرگزاری‌ها، اسناد و مدارک و فهرست فیلم و عکس، پایگاه مقالات و نشریات داخلی از قبیل سید (بانک اطلاعات نشریات ایران)، و مگ‌ایران (مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی) نیز مورد بررسی قرار گرفتند. لازم به ذکر است که تهیه لیست کاملی از آثار و منابع مرتبط در مورد یک فرد، طیف گسترده‌ای از منابع و مأخذ را در بر می‌گیرد که خود شامل: کتب، مقالات، نسخ خطی، اسناد و... است. نظر به گستردگی و پراکندگی جغرافیایی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در سطح کشور و لزوم دسترسی به منابع آنها، این امر مستلزم جست‌وجوی دقیق و بررسی عمیق است مخصوصاً در مورد مطالب روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها، چرا که هنوز در کشور ما نمایه و فهرستی از مطالب، مقالات و گزارش‌های روزنامه‌ها و خبرهای آنها وجود ندارد» (ص ۱۲).

سپس درباره اهمیت موضوع کتابشناسی حاضر اظهار داشتند: «شناخت ائمه معصومین و بزرگان دینی از دیرباز مورد توجه دین‌پژوهان و محققان اسلامی بوده و ضرورت شناخت این آثار و معرفی آنها از اهمیت زیادی برخوردار است. نظر به اهمیت شیراز و بارگاه مقدس شاهچراغ(ع) که بنا به فرموده مقام معظم رهبری، سومین حرم اهل بیت(ع) در کشور است، تهیه کلیه آثار و منابع مختلف در مورد حضرت احمد بن موسی شاهچراغ(ع) از ویژگی‌های خاصی برخوردار است» (ص ۱۲).

شیوه استفاده

با توجه به اینکه ترتیب قرار گرفتن رکوردهای کتابشناسی بر اساس حروف الفبا و نوع منبع است، می‌توان شیوه استفاده از این کتابشناسی را ابتدا با مشخص کردن حرف اول موضوع و سپس تعیین جایگاه آن در کتاب دانست. در اثر حاضر، ترتیب موارد اطلاعات کتابشناسی به این صورت است: عنوان کتاب،

مقاله یا روزنامه / نام‌خانوادگی مؤلف، اسم کوچک مؤلف / مکان نشر یا کتابت / ناشر / تاریخ نشر یا کتابت / شماره جلد / تعداد صفحات / مصور / نقشه / محل نگهداری.

عنوان فیلم و مواد آرشیوی / وضعیت نشر / مشخصات ظاهری: (مادر، رنگی) / توصیفگرها / چکیده / شماره کتابشناسی ملی.

عنوان اسناد / منشأ / تاریخ، دوره ایجاد / مشخصات ظاهری / سطح توصیف / توصیفگر / شماره دستیابی / محل در آرشیو / شماره فیش / شماره مدرک.

عنوان نسخ خطی / از / معرفی نسخه / آغاز / انجام / مشخصات ظاهری / جلد / محل نگهداری.

عنوان فهرست برخی منابع و مأخذ مرتبط با موسی(ع) / مکان نشر / ناشر / سال نشر / تعداد صفحات.

مواردی برای اصلاح

با توجه به اینکه هیچ اثری بدون نقص نیست و رفع نواقص باعث بهبود کیفیت آثار می‌شود، کتاب کتابشناسی احمد بن موسی شاهچراغ(ع) نیز مستثنی از این حیث نیست. در این بخش، به مواردی از این کاستی‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. گردآورندگان کتابشناسی حاضر در بخش گردآوری رکورد، پایان‌نامه‌ها را در نظر نگرفته‌اند. اما باید در نظر داشت که به هدف کتابشناسی‌ها، جمع‌آوری کلیه آثار مربوط به موضوع است و رعایت این امر، موجب افزایش کیفیت اثر شود. از سوی دیگر، در بخش توضیحات این کتاب (ص ۱۱)، گردآورندگان علت عدم وجود پایان‌نامه‌ها را بیان نکرده‌اند.
۲. گردآورندگان بخش‌هایی از رکوردها را با اسامی و مشخصات کامل آورده‌اند اما برخی دیگر از رکوردها در همان صفحه فاقد مشخصات کامل هستند (به عنوان نمونه: ص ۲۷، بخش کتب شماره ۳ و ۴).
۳. در ابتدای صفحه ۵۷ کلمه «مقالات» درج شده اما محتوای این بخش، مربوط به رکوردهای روزنامه است نه مقالات. چنین اشتباهی در بخش روزنامه‌ها نیز مشاهده می‌شود و رکوردهایی مربوط به مقالات مجلات مختلف، ذیل عنوان «روزنامه‌ها» آورده شده است.
۴. توضیحات موجود در ابتدای کتاب که منبع مهمی برای آشنایی استفاده‌کنندگان محسوب می‌شود، ناکافی است.

پی‌نوشت‌ها

1. s.kanj2008@gmail.com
2. farbod4ever@gmail.com
3. aliehsani5@gmail.com
۴. سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.
۵. پایگاه اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های ایران.